

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Видавничий дім Дмитра Бураго

Наукове видання

«МОВА І КУЛЬТУРА»

Випуск 22

Том II (197)

Київ
2019

УДК 81'25: 811.111

Конкульовський В.В., канд. філол. наук, викладач

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Тернопіль

Панченко В.В., канд. філол. наук, викладач

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Тернопіль

Валігура М., студент

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, Тернопіль

ВПЛИВ ПЕРЕКЛАДУ КІНОФІЛЬМІВ НА СВІДОМІСТЬ ГЛЯДАЧА

У статті досліджено вплив аудіовізуального перекладу на глядачів і зосереджено увагу саме на цьому типі перекладу, оскільки кінопродукція, що постійно з'являється, була визнана найбільш багатомовною і багатокультурною формою спілкування, яка водночас є відкритою і доступною для всіх. Дослідження підкреслює важливість відтворення культурних реалій певної національної спільноти мовою цільової аудиторії. Перекладач повинен чітко розрізняти культурні норми і вибирати необхідні слова, точно знаючи, де їх використовувати. Підбір слів важкий, особливо якщо в цільовій мові не існує еквівалента, що часто призводить до виникнення плутанини і певного когнітивного дисонансу в аудиторії. Грунтуючись на попередніх дослідженнях, стаття описує вплив кіноперекладу на студентів залежно від обраних форм (дубляж, субтитрування або закадрове озвучування), які можуть відрізнятися в різних країнах відповідно до їхніх ресурсів. Порівнюючи результати досліджень, вчені сперечаються про освітні здібності субтитрів як перекладацької форми. Вважається, що дубляж має потенціал у навчанні та легший у сприйнятті інформації глядачами. У статті доведено, що кожна форма перекладу по-своєму впливає на розвиток національної свідомості та створенні стереотипів.

Ключові слова: кінопереклад, свідомість, субтитрування, дубляж, закадрове озвучування.

Останнім часом багато уваги приділяється культурному, естетичному та політичному впливу кіноперекладу, оскільки такий переклад найповніше відображає особливості мовних спільнот та їхні стосунки між собою. Більшість тематичних досліджень порівнюють оригінальний текст з його субтитрами або текстом дубляжу іншою мовою, намагаючись проаналізувати зміни, що відбуваються в процесі субтитрування та дубляжу. Проте, кожен переклад та зазначені зміни мають певний вплив на глядача та його сприйняття цілого фільму, а іноді й на утворення нових стереотипів. Метою цієї статті є дослідження впливу перекладу аудіовізуальних матеріалів на свідомість глядачів різних мовних спільнот. У статті Керна простежується думка, що перегляд «іноземних» фільмів не лише розширює погляди глядачів на інші культурні дискурси та практики, але і стимулює їх без усвідомлення поглинати ідеологічні цінності в межах вмісту фільмів [6]. У нашій статті розглянуто вплив на глядача саме кіноперекладу, оскільки він є відкритим і доступним, сучасним методом комунікації мовних спільнот, відображенням національної свідомості та традицій певного народу. Потреба у вирішенні проблем кіноперекладу

© Конкульовський В.В., Панченко В.В., Валігура М., 2019

як одного з найпопулярніших видів мистецтва сучасності є надзвичайно важливою у наш час. Саме це визначає **актуальність** даного дослідження.

Кожна країна по-іншому культивує традицію перекладу фільмів і обирає будь-який з основних типів: дубляж чи субтитрування, якщо йдеться про переклад фільмів, або третій тип – закадровий переклад, у випадку телевізійного перекладу чи перекладу наукових і документальних матеріалів. Вибір типу перекладу залежить від багатьох чинників, серед яких історичні особливості, традиції, доступна техніка і, звичайно ж, вартість. Більшість фільмів, показаних на міжнародному рівні походять з англomовних країн, таких як Великобританія чи Сполучені Штати Америки, тому кількість іноземних фільмів у цих країнах значно менша, ніж в інших. При перекладі іноземних фільмів у США перекладачі надають перевагу субтитруванню, а не дубляжу. У Великобританію більшість іноземних фільмів потрапляють зі Сполучених Штатів, тому переклад аудіовізуальних творів там займає не найважливіше місце [7].

Інші країни можна класифікувати за вже зазначеними типами кіноперекладу. До країн, де поширений дубляж, відносяться країни в яких розмовляють іспанською, німецькою, італійською та французькою мовами. З іншого боку, Португалія, Хорватія, Словенія, Греція, Данія, Швеція, Норвегія та Нідерланди вимагають субтитрування. Також можна зазначити про існування країн, фільми для яких потребують подвійних субтитрів, оскільки населення говорить двома мовами. Серед них Фінляндія та Бельгія [7].

Традиційним методом перекладу кінофільмів у Польщі є закадровий односторонній переклад, який здійснює зазвичай чоловік, і таким чином забезпечує переклад діалогів усіх персонажів фільму [9]. Відповідно до цього, один і той самий фільм для різних країн може по-різному дублюватися, субтитруватися чи просто озвучуватися. І в залежності від обраних перекладачем відповідників, кожен момент фільму може по-різному відображатися у свідомості глядачів. Наприклад, в англійській мові існує кілька слів-синонімів: «to love», «to admire», «to revere», «to like», «to adore», «to be crazy about», «to fall for». Натомість, в українській мові слів, які можуть описати те саме відчуття кохання значно менше: «любити», «кохати», «обожнювати». У перекладі романтичного фільму це може виявитись дуже важливим.

Переклад завжди сприймається як отримання іноземного досвіду. Проте, сприйняття іноземності різко змінюється від культури до культури, і навіть від одного історичного періоду до іншого. Оскільки перекладач є так званим «першочитачем» іноземної культури, йому надається найважливіше завдання – представити іноземну культуру для звичайних читачів чи глядачів, відобразити реалії, притаманні певній культурній спільноті для іншої групи читачів. Перекладач має змогу заповнити проміжок між двома культурами, маючи на увазі об'єднання всіх соціально обумовлених аспектів людського життя. Складність полягає не лише у мовних одиницях, але й в індексичності зображень (невербальні засоби спілкування, географічна та історична локалізація фільму, дрес-код). Під час переходу фільму в інший культурний контекст, рівень знань між глядачем оригіналу і глядачем перекладеного фільму не є однаковим, тому невербальні знаки часто можуть бути неправильно інтерпретовані або не інтерпретовані взагалі глядачем цільової мови. Це явище може поставити під загрозу успіх фільму за межами країни виготовлення. Тому роль аудіовізуального перекладача у цьому випадку полягає в пошуку шляхів для полегшення передачі фільму до нового середовища (як текстового, так і культурного),

для зменшення рівня його приналежності до початкової країни виробництва, не втрачаючи важливі моменти, необхідні для правильного розуміння реалій культурної спільноти.

Щодо технічних можливостей, перекладач аудіовізуальних творів повинен не так акцентувати увагу на лексиці та граматиці, як на правильності пріоритетів у культурних відмінностях між твором та аудиторією, адже фільми значною мірою орієнтуються на емоційну реакцію глядача, зображення персонажів та сюжетні лінії. Таким чином, культурні відмінності можуть спотворити враження від переглянутого фільму для тої чи іншої спільноти. Наприклад, у багатьох країнах світу існує думка про критичну важливість створення сім'ї, тому фільми зображують стосунки у сім'ї, проблеми та їх вирішення тощо, в той час як американські фільми часто змальовують сильних і незалежних жінок як героїнь. Очевидно, що такий образ не знайде підтримки в деяких соціально-консервативних громадах, які цінують традиційні жіночі ролі. Отже, перекладач в такому випадку повинен точно розрізняти культурні норми і підбирати необхідні слова, знаючи де саме їх використовувати у кожному моменті фільму.

У випадку використання дубляжу робота перекладачів обмежується створенням діалогів цільовою мовою з додатковою увагою до фонетичної синхронізації. Зазвичай, вони виконують дослівний переклад, дописуючи варіанти вживання інших слів. В свою чергу, автор дубляжу вибирає з усіх запропонованих варіантів ті, які відповідають артикуляції акторів. Такий підхід допомагає глядачам зосередити свою увагу на самому фільмі, не відриваючись на фіксації відмінностей між мовою акторів, тобто оригінальним текстом та перекладом.

Щодо субтитрування ситуація дещо інша. Специфічні особливості цього типу перекладу включають відповідність між зображенням, звуком і текстом, тобто субтитри повинні відповідати тому, що відбувається у фільмі. Існують також просторові обмеження, адже субтитри не повинні займати більше 20% зображення на екрані. До того ж, на практиці лінія субтитрів повинна містити не більше 35 знаків, а час одного рядка субтитрів на екрані не перевищувати 6 секунд, тому можна вважати, що субтитрування значно більше обмежує перекладача у підборі відповідників.

Вибір слова може бути складним, особливо якщо немає еквівалента у цільовій мові, що часто призводить до залишення оригінального слова неперекладеним, викликаючи плутанину та своєрідний когнітивний дисонанс в аудиторії. Таке часто трапляється з перекладом каламбуру у комедіях, адже іноземна аудиторія важко сприймає жарти іншої національної спільноти, тому фільм може втратити частину гумору, що неприпустимо у фільмах такого жанру [5]. З іншими проблемами стикаються перекладачі наукових чи документальних фільмів. В основному, вони полягають у пошуку відповідників до наукових визначень і термінів, проте існують й інші, пов'язані з вигаданням нових слів авторами творів. Наприклад, під час перекладу серіалу «Гра Престолів» перекладачам довелося відтворити ім'я одного з героїв – Ходор, що утворилося з фрази «hold the door». Походження імені показано у п'ятій серії шостого сезону, а саме в спогадах про життя Ходора: ще в юному віці він бореться із судомами, викрикуючи фразу «hold the door», яка поступово перетворюється в «hodor». Щодо перекладу, українською мовою фраза звучить: «Не дай ходу», що можна вважати доволі непогано підібраним варіантом; у німецькій версії використовується «halt das tor», що означає «hold the gate» і майже відповідає оригіналу; у французькій версії значення фрази було змінено на «garde-les au

dehors», що англійською означає «keep them outside»; італійською переклад змінили на «trova un modo» зі значенням «знайти вихід» [8].

Такий приклад яскраво відображає важливість дотримання не лише значення слова чи фрази, але й морфологічної структури, адже перекладач не має права змінювати ім'я персонажа, тому повинен підібрати відповідник, синхронізований із текстом оригіналу як за значенням, так і за синтаксисом словосполучень. Очевидно, що трансформації вихідного тексту іноді вражають. Індивідуально кожен перекладач підкреслює різні значення, що притаманно будь-якому процесу перекладу. У сукупності вони створюють істотно інший культурний продукт, що відрізняється від оригіналу. Це може спричинити зовсім інше сприйняття глядачами різних національних спільнот однієї і тієї самої ідеї.

Вплив на глядача може по-різному здійснюватись відповідно до обраного типу кіноперекладу. Існує низка досліджень, що базуються на результатах навчання у процесі перегляду фільмів із субтитрами, адже це унікальна можливість для тих хто вивчає іноземну мову поглинати мовлення носіїв мови без необхідності подорожувати в іншу країну. Згідно з дослідженнями Бораса і Лафает, завдяки тому, що в аудиторії показано певний аудіовізуальний зміст із субтитрами, студенти краще розвивають слухання та усні комунікативні здібності [1]. За твердженням Етемаді, показ іноземних фільмів, які мають субтитри для людей, що вивчають іноземну мову, допомагає з розумінням, але не вивченням лексики [2]. На противагу цьому Ломмель, Лаенен і Дайдвел зробили висновок, що використання субтитрів може допомогти з вивченням саме лексики іноземної мови, але не з вивченням граматичних правил [10]. У дослідженнях Гаяті і Мохмеді було зазначено, що найбільш ефективним виявилось використання субтитрів мовою, що вивчається у порівнянні з субтитруванням рідною для глядача мовою [4].

Щодо дубляжу, теперішні дослідження фільмів свідчать про майбутній потенціал такого типу перекладів, на відміну від субтитрування. Перш за все, це тому, що тільки дубляж спрямований на створення ілюзії, що герої фільму говорять рідною мовою аудиторії. Це, мабуть, є необхідною умовою для можливого подальшого присвоєння та імітації стилів висловлювання самими слухачами. Більше того, ілюзія оригінальності діалогу може дати мовну автентичність висловлюванням, які, в свою чергу, можуть підтримати процес адаптації індивідуального глядача. По-друге, оскільки дубляж не накладає додатковий шар інформації у фільм, на відміну від субтитрування, сприймання інформації глядачами відбувається значно простіше. І по-третє, при використанні дубляжу у фільмах глядачі не відволікаються на зайвий текст на екрані, тому вони можуть переглядати його у всій повноті [3].

Завдяки кінопродукції культурно-специфічні поняття стають частиною іншого культурного середовища. Отже, кінофільми можуть бути надзвичайно впливовим та ефективним засобом передачі культурних цінностей, ідей та інформації, тому і кінопереклад повинен відповідати меті цього засобу. Надзвичайно важливим є вирішення проблем, що виникають під час кіноперекладу, задля перенесення культурних елементів в інше середовище, зберігаючи єдність змісту та форми. Синхронізація вербальних і невербальних компонентів є основною характеристикою аудіовізуального продукту, а його переклад потребує роботи як з лінгвальними, так і з екстралінгвальними елементами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Borrás, I., & Lafayette, R. C. (1994). Effects of multimedia coursework subtitling on the speaking performance of college students of French. *The Modern Language Journal*, 78 (1), 61.
2. Etemadi, A. (2012). Effects of bimodal subtitling of English movies on content comprehension and vocabulary recognition. *International Journal of English Linguistics*, 2 (1), 239-248.
3. González-Iglesias J. D. & Toda F. () Dubbing or Subtitling Interculturalism: Choices and Constraints. *Journal of Intercultural Communication*, ISSN 1404-1634, issue 25, March 2011.
4. Hayati, A. M., & Mohmedi, F. (2010). The effect of films with and without subtitles on listening comprehension of EFL intermediate students. *International Journal of Instructional Media*, 37 (3), 301-313.
5. Kara Rader, Kimberly A. Neuendorf & Paul D. Skalski. (2016) International Film and Audio-Visual Translation. *Journal of Intercultural Communication*, ISSN 1404-1634, issue 42, November.
6. Kern, R. (2000). *Literacy and language teaching*. Oxford: Oxford University Press.
7. O'Sullivan, C. (2016). Imagined spectators: the importance of policy for audiovisual translation research. *Target. International Journal for Translation Studies*, 28(2), 261-275
8. Oswald, A. (2016) How 'Game of Thrones' creators solved the problem of translating 'Hodor' into other languages. <https://www.thisisinsider.com/hodor-translated-10-different-languages-2016-7>,
9. Sepielak, K., & Matamala, A. (2014). Synchrony in the voice-over of Polish fiction genres. *Babel*, 60, 145-163.
10. Van Lommel, S., Laenen, A., & d'Ydewalle, G. (2006). Foreign-grammar acquisition while watching subtitled television programmes. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 243-258.

Конкульовский В.В., канд. филол. наук, препод.

Панченко В.В., канд. филол. наук, препод.

Валигура М., студент

Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка, Тернополь

ВЛИЯНИЕ ПЕРЕВОДА ФИЛЬМОВ НА СОЗНАНИЕ ЗРИТЕЛЕЙ

В статье исследовано влияние аудиовизуального перевода на зрителей и сосредоточено внимание именно на этом типе перевода, поскольку кинопродукция, которая постоянно появляется, была признана самой многоязычной и многокультурной формой общения, которая одновременно является открытой и доступной для всех. Исследование подчеркивает важность передачи культурных реалий определенной национальности в языке целевой аудитории. Переводчик должен четко различать культурные нормы и выбирать необходимые слова, точно зная, где их использовать. Подбор слов тяжелый, особенно, если в целевом языке не существует эквивалента, что часто приводит к возникновению путаницы и определенного когнитивного диссонанса в аудитории. Основываясь на предыдущих исследованиях, статья описывает влияние киноперевода на

студентов в зависимости от выбранных форм (дубляж, субтитрование или закадровое озвучивание), которые могут отличаться в разных странах в соответствии с их ресурсами. Сравнивая результаты исследований, ученые спорят об образовательных способностях субтитров как переводческой формы. Считается, что дубляж имеет потенциал в обучении и легче в восприятии информации зрителями. В статье доказано, что каждая форма перевода по-своему влияет на развитие национального сознания и создания стереотипов.

Ключевые слова: *киноперевод, сознание, субтитрование, дубляж, закадровое озвучивание.*

Konkulovsky V.V., Ph.D, lecturer

Panchenko V.V., Ph.D, lecturer

Valihura M., student

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil

THE EFFECT OF AUDIO-VISUAL TRANSLATION ON SPECTATORS

This article investigates the effect of audio-visual translation on spectators and concentrates on this translation type because the emerging film production has been recognized as increasingly multilingual and multicultural form of communication being at the same time open and accessible to everyone. The study emphasizes the importance of reproducing cultural realia of a certain national community in the language of target audience. Moreover, the translator should precisely distinguish cultural norms and select the necessary words, knowing exactly where to use them. It can be difficult, especially if there is no equivalent in the target language, which often leads to causing confusion and peculiar cognitive dissonance among the audience. Based on previous research, the article describes the impact on students depending on the chosen translation forms (dubbing, subtitling or voiceover) which may vary in different countries. Comparing the research results, scientists argue about the educational abilities of subtitling as a translation form. Regarding dubbing, it is considered to have the future potential in studying and is easier in the perception of information by spectators. The paper proves that each translation form affects the development of national consciousness and the creation of stereotypes in its own way.

Key words: *audio-visual translation, consciousness, subtitling, dubbing, voiceover.*

<i>Мустафаева Парвана</i> ВОПРОСЫ ИСКАЖЕНИЯ ФАКТОВ В ОПИСАНИИ РЕАЛЬНОСТИ В ИСТОРИЧЕСКОМ РОМАНЕ	416
--	-----

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

<i>Майстренко М.І., Кирилюк С.В.</i> ВІДТВОРЕННЯ СТИЛЬОВИХ ДОМІНАНТ НІМЕЦЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ. .	424
--	-----

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

<i>Онкович Г.В., Мавдрик Н.О.</i> ЛІНГВІСТИЧНІ ІГРИ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ МОВНОЇ СОБИСТОСТІ	431
<i>Бородіна Г.Г., Борко Т.М.</i> ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ БІБЛОТЕК НА ПІВДНІ УКРАЇНИ (XVIII – ПОЧАТКУ XX СТ.).	442
<i>Бойко Г.А., Юрчук Л. В.</i> ПРЕДМЕТНИЙ АСПЕКТ ЗМІСТУ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ЧИТАННІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ТЕХНОЛОГІВ.	450
<i>Пресіч О.В.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	457
<i>Савченко А.</i> ОТ ТРАДИЦИОННОГО К КОММУНИКАТИВНОМУ МЕТОДУ ПРЕПОДАВАННЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	467
<i>Конкульовський В.В., Панченко В.В., Валігура М.</i> ВПЛИВ ПЕРЕКЛАДУ КІНОФІЛЬМІВ НА СВІДОМІСТЬ ГЛЯДАЧА	472
<i>Xiong Yuxiang</i> CHINESE HUMBLE LANGUAGE IN CULTURAL BACKGROUND. .	478
<i>Бойко Г.А., Яненко Л.П.</i> ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ У ЗМІСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ТЕХНОЛОГІВ	484
<i>Радкевич Г.Ю.</i> ВЛАСНІ НАЗВИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ.	491
<i>Федоренко О.Б.</i> ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗМАЛЮВАННЯ ОБРАЗУ КОШОВОГО ОТАМАНА ІВАНА СІРКА У ВІРШОВАНОМУ РОМАНІ Л. ГОРЛАЧА «ЧИСТЕ ПОЛЕ»	497
<i>Жарікова Ю.В., Шабан А.В.</i> КОНЦЕПТИ «ДУША» ТА «СЕРЦЕ» В НОВОГРЕЦЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ	501
<i>Коваленко Е.И.</i> ФАКТОР АДРЕСАТА В СТРУКТУРЕ МЕМУАРНОГО ТЕКСТА (НА МАТЕРІАЛІ ПРОИЗВЕДЕНИЯ А. А. УСПЕНСКОГО «В ПЛЕНУ») .	507